

УДК : 32(497.115)
Примљено:
12. 06. 2005.
Прихваћено:
20. 07. 2005.
Оригинални научни рад

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС
NATIONAL INTEREST
Година I, vol=1
Бр. 1/2005.
стр. 131-148

Јан Еберџ*
Александар Мишић**

КОСОВО И МЕТОХИЈА - ПЕТИ ЧИН ДРАМЕ /I/

1. Зашто је решавање косовског питања значајно за свет

Док Косово ових дана бележи годишњицу масовног антитерористичког насиља у марту 2004, пут за разговоре о његовом коначном статусу већ је трасиран.¹

Јужна српска покрајина претежно насељена албанским становништвом, изручила је свог премијера Рамуша Харадинаја оптуженог за ратне злочине у време косовског сукоба Међународном трибуналу за ратне злочине у Хагу. Београд чини то исто са својим бившим генералима оптуженим за ратне злочине током сукоба, утирући пут за позитивну оцену Брисела студије изводљивости и пријема СЦГ у ЕУ. Препреке на путу ка истинским преговорима за трајни споразум о Косову су бројне, али не би никако смеле да спрече међународну заједницу и

* *Доктор социологије (1951), истраживач у области иренистике и филозофије. Бивши директор Института за истраживање мира на Универзитету Лунд, бивши члан владиног Комитета за безбедност и разоружање Данске, гостујући професор на ИЦУ и Чунг универзитету у Јапану и тромесечни професор на Најога универзитету. Аутор више књига, добитник међународних награда и члан више угледних светских форума.*

** *Магистар политичких наука (1974), редовни предавач на курсу о новинском извештавању у кризним ситуацијама на ФПН у Београду; као дописник АФП 1995-2000., био једини новинар који је извештавао о целом покупу НАТО бомбардовања, налазећи се на Косову. Оштра критички извештава о кризама у региону и редовни је сарадник Међународне мреже за безбедност у Цириху, Транзиције директно (Праг) и НИИ-а у Београду. Добитник међународних награда.*

1 Лунд, марта 2005, Рад је део шире аналитичке студије о косметском проблему, која је уступљена на објављивање нашем часопису.

главне стране у сукобу да пронађу решење за најнестабилнију европску зону у XXI веку.

Пронаћи одрживо решење, међутим, захтева одбацивање предлога заснованих на максималистичким захтевима. Једна од интензивних јавних кампања коју је лансирао проалбански лоби, покушава да убеди свет како је независност Косова - тренутна или условна на годину или две - једино расположиво решење за стабилност региона. Оваква опција, међутим, потпуно занемарује противљење неалбанских заједница у покрајини, пре свега Срба, а посебно Србије, којој Косово припада по међународном праву. Подривање улоге коју Београд мора да има у налажењу компромиса о Косову, било би одсудна грешка и став који би могао да уништи наде за преговарачки споразум. То би регионалну нестабилност продужило у бескрај. Како се читав регион креће ка "Европи без граница", стварање нових граница је очито застарело, антиевропско, једноставно превазиђено, али и опасно.

Уверени смо: да је ико посветио праву и непристрасну пажњу налажењу преговарачког решења за косовски сукоб у раним деведесетим годинама, ми не би сведочили локалном рату, нити манипулисаном неспоразуму у Рамбујеу, а ни бомбардовању из 1999. који су само увећали психосоцијалну дистанцу међу главним заинтересованим странама управо у ономе што професионално управљање сукобима настоји да смањи.

Решење је на онима који су у сукобу

Указујемо да је конфликт разрешен само када:

(а) саме стране у сукобу одлуче да живе по новом реду ствари и осећају се као учесници, како у процесу, тако и решењу;

(б) стране то постижу добровољно и без ичијег притиска, или претње;

(ц) се може претпоставити да се исти конфликт касније неће обновити у истом виду или облику, односно да ће бити подношљив у том смислу да убудуће неће проузроковати трауме, нове мржње, или жељу за осветом код било које стране;

(д) нема ризика да ће решење по себи, изазвати сукобе или насиље на неком другом месту.

Ми уочавамо претходне знаке да у моћним круговима, како у земљама Европске уније, тако и у Сједињеним Државама, ниједан од ових критеријума неће бити уважен.

Заиста је дошло време да се заувек прекине са ранијим грешкама и да се заједнички погледа у будућност - што важи и за такозвану међународну заједницу која је до сада била и надаље остаје више учесник, него посредник у балканским сукобима и ратовима.

Будућности Косова - важна за свеи

Зашто је малено Косово, чије је сјановништво само једна десетина Лондона, од бивне важности и уједно јуи који надилази само Косово?

(1) Оно је *par excellence* било проба идеје о "хуманитарној интервенцији". Ова је била намењена стварању мира насиљем, а не мирољубивим средствима. Иако у другачијем виду, то је општа философија која је била испробана у Сомалији, Авганистану и Ираку, али - да ли функционише?

(2) Бомбардовање 1999. је предузето без сагласности Савета безбедности УН, али је довело до тога да Уједињене нације постану водећи миротворац у ономе што је именовано као контроверзна мисија, заједно са НАТО, Европском заједницом и ОЕБС-ом.

(3) То је била најшира и вероватно најскупља миротворачка мисија *per capita* икад предузета, уз инвестицију престижа без преседана.

(4) Решење косовског сукоба ће фундаментално утицати на интеграционе процесе у Европској заједници и НАТО.

(5) Вредно је подсетити да је милитаризација Европске заједнице, њених војних и цивилних потенцијала за сређивање конфликта, била појачана одмах после НАТО бомбардовања Југославије предвођеног од САД. Европа се осећала понижењем. Косово је исто тако било питање ко је у праву и ко треба да сноси његов економски и политички терет без обзира на решење као такво, како би се изградили мир и стабилност. А ваља знати да је међународна заједница већ преоптерећена свим кризама које држи у рукама.

(6) Све што је предузето у косовском сукобу и сама та мисија учињено је ради подршке сецесионистичкој мањини; друге потиснуте мањине и заједнице у претходној Југославији (на пример: хрватска Херцег-Босна, Република Српска Крајина, Мађари у Војводини, Албанци у Македонији) и сецесионистички покрети било где другде - као што су, да поменемо само делимично: Баскијска провинција, Чеченија, Тибет, Тајван,

Курдистан, Корзика, Шкотска, Квебек, Тамил Елам, Абхазија, Јужна Осетија, Турска република Северни Кипар, Палестина, Сомалија (многољудна), Кашмир, Мианмар (такође многољудни), Јужни Тајланд и друге - нису фаворизоване било чим сличним и вредним овакве пажње и помоћи. Други сецесионистички покрети широм света ће гледати на Косово као преседан.

(7) Косово се не може посматрати као изолован случај. Пажљиво процењивање различитих могућности за Косово са становишта стабилности за шири регион је апсолутна неопходност. Свако замисливо решење за косовски проблем ће вероватно имати помешане позитивне и негативне ефекте, посматрано из угла Републике Српске, Црне Горе, Албаније, Македоније, Србије, Санџака и Војводине.

(8) Проблем најбројнијих избеглица и интерно расељених лица у Европи може се видети у Србији; има Срба и Рома и других, који су узастопно протеривани у етничким чишћењима у Хрватској, Босни и на Косову. Решење за Косово мора да понуди могућност сваком ко је протеран са Косова (200.000 Срба и Рома) да се ако то жели врати у безбедан и одржив живот на Косову, без обзира на свој статус.

(9) Проблемски комплекс криминализоване економије, кријумчарења, илегалне трговине, продаје дроге и слично на Косову је раширенији по квадратном километру него игде у Европи. Какавгод био будући косовски статус, овај проблем је европски и мора да се реши - што ће бити теже постићи ако Косово постане потпуно независна држава уз право да одбије стране мисије на својој територији.

(10) Да би Косово стекло независност, оно мора да испуни не само посебне стандарде постављене од УНМИК-а, већ и традиционалне критеријуме за независност и суверенитет. Поред тога међународна заједница ће морати да расправи, без обзира на коначни статус, како да Србији и Црној Гори надокнади штету због наметнутог губитка своје територије, за коришћење зграда и територија за међународне мисије на Косову, укључујући и војну базу Бондстил после 1999, као и за десет година санкција против Србије која је погађала обичне људе, а не Милошевића и његову водећу елиту и, коначно, за разарања почињена бомбардовањем.

(11) Косово ће остати пробни случај филозофије и политичке воље Запада да спроведе оно што проповеда целом свету: људска права, заштита мањина, слобода кретања, једнакост, право на повратак, равноправност полова. С обзиром на

историју Косова, ово су посебно тешки проблеми у покрајини. У шездесетим годинама око 1/3 становништва били су Срби, данас их је остало мање од 5%. Ако у будућности Косово постане практично моноетничко, поверење у политику Запада у људским правима биће свуда поткопано, што ће у најмању руку бити превасходно случај као што је већ наведено, и са хуманитарним интервенцијама.

(12) Обични косовски Албанци су били под репресијом деценијама; када су САД, Европска унија и НАТО интервенисале на начин какав је био, они су то опажали да су ови, стајући на њихову страну, дали и имплицитно обећање за помоћ да њихови снови о независном Косову, коначно, постану јава. Њихове вође, од др Ругове у касним осамдесетим, до Рамуша Харадинаја донедавно, никад нису били оспоравани од западних дипломата кад су им говорили да је независно Косово једино решење. Зато ће било шта мање од тога изгледати неприхватљиво Албанцима с Косова; младо становништво, које никада није чуло ништа друго осим обећања о том сну, верује да се оно и остварује. Веома озбиљна дилема међународне заједнице је у томе да не постоји начин којим овај сан може да се оствари, а да се не изазову нови сукоби на Балкану и у широј међународној заједници. Нити се усуђују да прекрше оно што су косовски Албанци са доста разлога схватили као обећање.

2. Медији - сирайшешка размајрања

Програм проалбанског лобија у Бриселу, Вашингтону, Њујорку и другим главним градовима Запада је на делу и у току већ деценијама. То је заступничка кампања, у којој независност Косова као једина алтернатива крвавим сукобима и нестабилности, постаје главна тема и води се уз помоћ добро уведених консултаната, ПР група, истраживачких тимова, лобиста, контаката са творцима политике и медија.

Борба да се косовско питање стави на дневни ред започета је од албанских лобиста још у време Титове комунистичке Југославије - много пре него је ико чуо за човека по имену Слободан Милошевић. Захтев за независност Косова била је дуга и стратешка политика албанске заједнице на Косову и у иностранству у време кад су српски политичари у Београду и у Приштини још увек били лојални "сну" о мултиетничкој Југославији, али нису били у стању да организују одговарајући противудар албанским националистичким и сепаратистичким тежњама.

Ова неравнотежа између Београда и косовских Албанаца (а касније и Хрвата и босанских муслимана), у средствима улаганим у заступничке кампање и лобистичке напоре, довела је до једностраног медијског рата у касним осамдесетим и раним деведесетим годинама. Неспособан, можда и незаинтересован да тражи савезнике и промотере у западним престоницама, званични Београд је изгубио медијски рат за контекст каснијих ратова између југословенских сукцесора, чак пре него што је први метак испален: српски захтеви су били занемаривани и од почетка приказивани у негативном светлу. Српска ствар, гледишта и жртве постали су "безвредни" у очима кључних западних политичких и медијских фактора.

Српска незадовољства западним аналитичарима и медијима одвела су их до медијске самоизолације, чак аутизма, нарочито у периоду деведесетих година, што је створило зачарани круг у коме су предрасуде међународних медија више доливале уље на ватру, него што су доприносиле праведном и дуготрајном решењу сукоба. Без обзира на комплексност сукоба, без обзира на чињеницу да су злочини чињени од свих страна и да је Ослободилачка војска Косова, водила жесток рат у коме су се зверства тешко могла избећи, косовски Албанци су једноставно били приказани само као "добри момци", а Срби само као "лоши".

Окончањем НАТО бомбардовања и повлачењем југословенске војске са Косова, српске могућности да "проузрокују штету" су ишчезле. Преостало ненаоружано српско становништво на Косову је потпало под штит НАТО трупа и истовремено постало жртва оркестриране кампање етничког чишћења: убијања српских сељака на пољима, пуцања на српску децу, киднаповања српских радника, бомбардовања српских кућа, терористичких напада на српске аутобусе, насилног преузимања власти над српским становима, уништавања српских манастира и гробаља.

Посматрачи, аналитичари, и неки од међународних организација и медија промовисали су став да је све то било свакако лоше, али и да је било: а) не тако лоше као што су била зверства почињена од српске стране; б) такво, да би међународна заједница требало да подучава албанске вође који су сви пристигли са ратишта и изгради односе поверења са њима и ц) потребно да зажмури, јер је то била једна разумљива, али ипак недопустива и жалосна, реакција на оно што им је било урађено од Београда.

Данас поновно, упркос смени режима у Београду и доласком реформиста на власт 2000. године, суштина приступа западних медија ситуацији на Косову остала је непромењена:

(1) Извештавање о насиљу над преосталих 100.000 Срба и писање о њиховој људској судбини на Косову остали су ретки. Слично се десило и са ситуацијом више од 200.000 Срба и других неалбанаца који су протерани у централну Србију и нису могли да се врате својим кућама.

(2) Уместо тога више простора се давало бирократским и оптимистичким јавним ставовима које је нудила администрација УН о "сталном напретку" у покрајини.

(3) Албанска насиља су оправдана путем формулације да су у питању "осветнички напади".

(4) Етнички погроми су постали "унутаретнички сукоби".

(5) Део северног града Косовске Митровице - последња преостала градска четврт у којој још увек живе Срби на Косову - посматра се као кључна препрека стабилности, уместо праве препреке, а то је кампања антисрпског насиља широм целе покрајине.

(6) Оркестрирана кампања "етничког чишћења", како је адмирал НАТО Грегори Џонсон назвао тродневно антисрпско насиље у марту 2004. почело је накнадно да се тумачи као резултат "албанске фрустрације због изостајања напретка према независности".

(7) Остаје потпун неуспех да се објасни ко стоји иза антисрпских напада. Ако међународна заједница прихвата да је то била оркестрирана кампања насиља са укључених 52.000 извршилаца и учесника, морају постојати организатори. Ко су они, западни медији се никад нису ни упитали.

(8) Недостаје и објашњавање проблема у албанском друштву - од питања о организованом криминалу и препродаји дроге, до питања о етничкој нетрпељивости. Опасност да политичке и паравојне формације косовских Албанаца пренесу насиље у суседну јужну Србију и Македонију била је сасвим ретко испитивана.

(9) Неуспеси међународних администрација и миротвораца на Косову готово да и нису били тема анализе у академским круговима и водећим медијима.

(10) Подвлачење црте и вечно питање: "Да ли смо се за ово борили?" остало је практично невидљиво у већини извештаја западних медија.

Добар део овог медијског врћења у кругу о косовској стварности, су још један показатељ планиране и делотворне заступничке кампање проалбанских лобиста. Западни савезници, који су се залагали за бомбардовање, као средство за налажење решења и уложили толико престижа и новца у међународне мисије на Косову, видели су свој интерес у томе да: а) ова уопштена слика стања донекле потраје и б) да се у целини медијска кампања временом постепено смањује. И тако су друга питања и вруће теме, од 11. септембра до других бомбардовања, као и рат против тероризма, почели да привлаче медијску пажњу.

Ипак, албански лоби претрпео је удар због резултата председничких избора у Америци: Весли Кларк је изгубио трку за демократску номинацију, кандидатура Ричарда Холбрука за државног секретара у администрацији Џона Керија је пропала, наде Џорџа Сороша и "Олбрајтове групе" да постану кључни идеолози обновљених ставова Клинтонове политичке ере на Балкану, бедно су се угасиле.

С друге стране, проблем је остао: Београд нема делотворну стратегију јавних односа која би се супротставила овој импресивно организованој, добро подмазаној и плаћеној кампањи проалбанског лобија, нити може да прати проактивне медијске приступе који би његове објективне захтеве изнели на сто.

Чак ни београдски аналитичари нису сагласни да ли Србија има лоби у Вашингтону и Бриселу, а поготово да ли је тако нешто делотворно. Тако је Београд опет остао по страни у неравној борби медија. Међутим, пропуштање да се погледи Београда чују у медијима и међу истраживачким центрима и аналитичарима, могло би да одведе до решења које ће вероватно проузроковати незадовољство, промашаје и дуготрајну нестабилност у региону.

Неспорно је да је главни и основни проблем то што Београд нема јединствени концепт будућности Косова, а чини се да нема ни оног што би указало да поседује активну преговарачку стратегију на којој би засновао одговарајућу политику медија. Тек пре неколико дана проглашено је да таква јединствена стратегија треба да се развије; у време писања овог текста не знамо који су њени главни елементи.

3. Главни прѣдуслови за одрживо решење косовских сукоба

У делу 1. скицирали смо четири главна критеријума (а-д) о ономе што би могло решити сукоб. Да се дође до прихватљивог решења у случају Косова, потребан је минимум професионалних принципа и обзира. Овај чланак нуди следеће:

1. *Решење мора бити прихватљиво, оптимално задовољавајуће за све стране унутар и око Косова.* Идеја да било ко може добити, или да ће му се дати све што зажели, мора се одбацити већ на почетку.

2. *Ниједно решење не може да буде намењено, оно мора да проистекне из договора свих релевантних страна.* Решити сукоб значи да стране добровољно прихватају да живе у новом поретку ствари. Према томе, било какав разговор о решењу коначног статуса изван широке преговарачке структуре - онога што ће свакако захтевати време - требало би избећи. Процес решавања, такође, не би требало да буде под притиском једне или одуговлачења с друге стране.

3. *За обе стране морају важити исти принципи.* Ако међународна заједница жели да поштује албански захтев да њима не влада Србија/Београд, мора се, такође, уважити да косовски Срби, који исто тако не желе да њима владају Албанци/Приштина, не треба да буду подвргнути том правилу. Ако се прихвати да Косово са својом већинском популацијом буде у саставу Србије, део Косова са већинском српском популацијом, такође, могао би да буде одвојен (не значи да је то идеално решење, али морало би да остане на столу). Или, ако се сматра да је Косово део историјске албанске државе Илирије и албански захтеви због тога важећи, онда би такође требало да се прихвати да је оно колевка српске православне цивилизације и да историјска, религиозна и друга значајна места морају да буду заштићена и да им се омогући да се развијају. Коначно, као што се Косову помаже у остваривању европских или међународних стандарда, то мора и Србији, и међународна заједница мора да и сама следи своје стандарде, а не да иде пречицама као што је то често чинила раније.

4. *Решење мора посебно да води рачуна о најслабијим странама односно мањинама на Косову, као и интересима Србије и Црне Горе као слабије стране и губитника у рату.* Решење за Косово, које награђује јачу страну, неће бити ништа дру-

го него рецепт за будућа историјска незадовољства и жељу за осветом.

5. *Решење не би смело да подразумева колективно кажњавање грађана за оно што су починили лидери.* Ниједан народ и ниједна индивидуа која није починила злочин не би смела бити жртва решења због тога што је решење засновано на историјском неслагању или на жељи за осветом с једне или више страна или пак са треће стране која у њему има политичке или економске интересе.

6. *Решење мора да буде неоспорно сагласно са међународним законом и са одговарајућим резолуцијама Савета безбедности, посебно 1244.* Решење за Косово не би требало да се темељи на изузетку и ризику тако да постане преседан за друге сличне сецесионистичке подухвате у свету.

7. *Решење мора да се усмери да буде компатибилно са психосоцијалним исцељењем.* Ниједно решење неће бити делотворно, ако стране наставе да се мрзе. На пример, кроз стварање Комисије за истину и помирење, разних видова изграђивања поверења и процеса помирења, као и едукације о миру и толеранцији, решење би тежило да гарантује спречавање будућих насиља, да понуди могућност за свакодневну сарадњу и тиме постепено промовише концепт грађанског друштва у коме етнички идентитети играју све мању улогу.

8. *Решење не може да се заснива или изнуди помоћу аржумента да је то једино решење.* У име демократије и да би се обезбедило њено одржање, странама мора да се пружи могућност избора. У том смислу, били би ангажовани независни и непристрасни стручњаци из различитих култура у комисији која би имала задатак да сачини, рецимо пет општих модела за могућна решења. Њихов рад би био заснован на искуству и најбољим примерима решавања сличних конфликтних случајева у свету. Суштина је у томе да се увећа простор за креативно или реално решавање сукоба и да се подстакне шира дебата на Косову, Србији и Црној Гори, у читавом региону и у међународним организацијама о прихватљивим моделима. Било које решење које би ма која страна назвала јединим, не би било право решење, једноставно зато што за демократски етос није истинито и прихватљиво да постоји само један пут решавања проблема.

9. *Мора да се развије нека врста механизма са гаранцијом улозом.* Биће неопходно обезбедити да изабрани модел не може да се искључи од једне стране на било којој тачки. Могла

би, наравно, да се замисли нека врста продуженог (али различитог) присуства УН, ЕУ и ОЕБС-а, али и нека врста улоге Србије и Црне Горе, Албаније и Европске заједнице као држава гараната у сарадњи са Косовом, нешто слично споразуму о Кипру из 1960. године.

10. Прихватљиво решење треба да ослања на принцип да је коначно решење статуса Косова зависно од суштинског најрејка косовског друштва. Главно питање је какву би улогу имало Косово за своје становнике и суседе. Време политике самообмањивања као што је тврђење да ће независност - или пуко остајање под Београдом решити главне проблеме, већ припада прошлости. Питања суштине и квалитета морају да буду испред статуса у било којој преговарачкој ситуацији. Укратко, без решења од суштинског значаја - као што су безбедност, економски развој, смањење криминала, право на сигуран повратак, реформа образовног и судског система, толерантно изражавање идентитета за све, демократизација и људска права укључујући и права полова и право на рад и слободно изјашњавање без страха - ниједно правно решење за Косово неће бити прихватљиво или срећно за тамошње житеље у региону.

11. Свако решење ће захтевати да међународна заједница буде на нивоу својих одговорности не мањој од оне по Резолуцији 1244. СБ УН. Она се мора припремити да остане ангажована на овом послу и то на различите начине годинама, ако не и у декадама које долазе.

4. Српска виђења ситуације

Чак ни најтврђи албански лобисти не поричу значај који Косово има у срцима и мислима Срба. На Косову се налази културно, религијско и национално благо српског народа. Оно је дом 300.000 Срба - тренутно на Косову или расељених од 1999, да се не помињу стотине хиљада који су напустили покрајину из економских или других разлика у претходним декадама. Неких 1.300 манастира, цркава и других религијских објеката сведочи о богатству српског присуства у покрајини.

Постоји, међутим, покушај проалбанских лобиста да те чињенице прикажу као једноставно "косовски мит" кога би Срби морали да се ослободе ако желе да су "ближе Европи". Полујавне организације, као што су Међународна кризна група и новорођени балкански специјалисти поручују Србима: напустите Косово као што су Французи напустили Алжир, напу-

стите Косово као што су Руси напустили Украјину, продајте Косово или ћете бити у неприлици.

Они често нуде опасно погрешну дилему: "*Косово или Европa*: Срби, узмите једно, јер не можете добити обоје!"

У данашњој Србији овакви аргументи су добродошли у безначајном делићу становништва, неколико невладиних организација финансираних са Запада, као и неколико медијских издања и политичких кругова изван парламента. Ниједна једина парламентарна партија у Србији - од оних које су виђене као "прозападни реформатори", до оних које се посматрају као "конзервативни националисти" - нису спремне да прихвате "независност" Косова како тврде косовски Албанци и њихови лобисти.

Бреме ратова из деведесетих је још увек веома велико за Србе: већина крајинских Срба је избегла из Хрватске, Република Српска је међународни протекторат у коме су изабрани представници народа под сталном претњом да ће бити смањени од свемогућег међународног представника у Сарајеву: скоро сви српски ратни лидери из деведесетих су изручени Суду за ратне злочине у Хагу; избегличке жртве не смањују се испод пола милиона људи чак ни у деценији после завршетка босанско/хрватских ратова и шест година после бомбардовања.

Национална фрустрација је заиста веома присутна. Ово је рањено друштво. Многи се осећају колективно кажњеним, упркос сталној реторици о индивидуалној одговорности која се приказује у Хагу. Српско становништво још увек осећа разорену економију и друштвену структуру због неодговорне унутрашње политике, али исто тако и читаве деценије међународних санкција и бомбардовања.

Штавише, Срби истичу да су једини из бивше Југославије који су збацили своје "лоше вође", док друге републике то никад нису ни покушале. Изручење Милошевића Хагу никад није било награђено ни похваљено.

Реформе и испуњење услова Запада

Резултати са којима су се Срби суочили од доласка реформиста на власт осећају се више као штапови него као шаргарепе. Иако је Србија чврсто за Европску заједницу, усваја европске законе и стандарде, дословно испуњава линију ММФ и Светске банке које захтевају отварање економије и либера-

лизацију тржишта - она се суочава са чињеницом да њене фабрике странци купују по најнижим ценама, дакле са оним што се доживљава као свесна политика срачуната да је баца на колена.

Поред тога, Србија је испунила све безбедносне услове постављене од стране Запада:

- (1) Поштовала је услове повлачења 1999. и Кумановски споразум до потпуног испуњења;
- (2) Показала је уздржаност и широко сарађивала са НАТО-ом у управљању албанским устанком на југу Србије 2000-2001. године;
- (3) Имала је умерену улогу у марту 2004, када је спречила ширење косовског насиља на друге делове Србије, а премијер Војислав Коштуница је предводио демонстрације против насиља у Београду;
- (4) Похваљена је од западних дипломата за управљање интернетичким сукобима у јужној Србији и у северној покрајини Војводини у јесен 2004. године;
- (5) Реформисала је своју одбрамбену и полицијску структуру у складу с Партнерством за мир и ОЕБС-овим стандардима.

Насупрот томе, међународна заједница није одржала обећање од 1999: није било правог разоружања ОВК и КЗК, нити повратка избеглица и расељених лица, ни праве сигурности за мањине на Косову, нити надокнаде за уништenu својину. Сви шефови администрације УНМИК-а од Бернарда Кушнера до Сорен Јесен-Петерсена доживљавају се као изразито проалбански.

Заиста, на Косову, драматична ситуација Срба се прима са већом пажњом само кад више нико не може да се претвара да је слеп, као са насиљем у марту 2004. Међутим, чак и тада се настављала политика да се Косово стави на "дневни ред за независност", пре него што се покушало да се нађе компромисно решење које би могло да задовољи све стране и створило стабилност и просперитет за цео регион.

Независност можда - али где је ту логика?

Овај "дневни ред за независност" се све отвореније истура од организација блиских владама и неких западних званичника. Разговори о независном Косову као о једином могућем решењу су, међутим, велики парадокс и пример недостатка

принципијелне, доследне политике међународне заједнице. Ево неких од разлога:

(1) *Република Српска* - Ентитет босанских Срба од 1995. по Дејтонском споразуму има исти број становника као покрајина Косово, између 1,5 и 2 милиона људи. То је такође протекторат са истом врстом НАТО снага на својој територији као Косово. Има веома сличну структуру становништва као и Косово - неких 90% припада једној етничкој заједници. Стратешки њена популација босанских Срба има исте тежње као и косовски Албанци: да постану независни.

Ипак, у Републици Српској међународна заједница уклања све симболе и структуре државности: од закона до механизма полиције и војске, Република Српска је, у ствари, у процесу кретања - можда присилно - ка јединственијој Босни. Све ово упркос жељи њеног становништва, али ради сигурности и регионалних и европских интеграција, мултиетничности и стабилности.

На Косову, та иста међународна заједница ради управо обратно: гради државу из почетка, крчећи пут разбијању једне земље и третирајући Косово као "независну државу у настанку". Стварају се државне и владајуће структуре са министрима и председником. Какву разлику може да направи 100 километара (удаљеност од Републике Српске до Косова)! Читав нови свет пун принципа, стандарда и директива са једним очигледним циљем: да Срби изгубе и Републику Српску и Косово. Грубо речено, 0:2 је резултат игре, један лак начин одношења победе против Србије на коленима и против још беспомоћније мањине на Косову. Упркос страху Београда да говори отворено о повезаности Републике Српске и Косова (и пре 1995. Хрватске Крајине), такав исход лако може да постане експлозивна направа за декаду која долази.

(2) *Разбијање већине мултиетничких друштва?* Управо кад је Запад јурнуо у разбијање раније мултиетничке Југославије на почетку деведесетих, то је могла бити и журба за разбијањем Србије, најизразитије мултиетничке земље у претходној Југославији. Какав пример ова врста политике пружа мултиетничности на Балкану: за муслиманима насељену санџачку област, за Албанцима насељен јужни део Србије, за Србима насељен источни део Црне Горе, за Албанцима насељену западну Македонију, за Србима насељену источну Славонију, за Мађарима насељени север војвођанске покрајине? У даљој

перспективи неко може да се пита: Како је било могућно да гдегод је међународна заједница интервенисала у сукобима, тамо је мање мултиетничности него пре рата? Како се догодило да они који управљају свеобухватном глобализацијом света, где сви постајемо помешани, упорно следе цивилизацијски регресивни и националистички модел једне нације у једној држави?

(3) *Зашто нове границе на путу евројске интеграције?* Ако је цела Југоисточна Европа на путу ка европској интеграцији и уједињеној Европи, у којој границе више неће "бити важне", ако је то процес који треба да се заврши у декадама које долазе, зашто стварати нове границе око нове друге албанске државе у Европи? Зашто су нове границе, по тако високој цени неопходне, ако ће бити срушене за коју годину? Где је логика европске интеграције у независности Косова?

(4) *Изузимање ће појкојати међународно право.* Признавање независности Косова без потврде Савета безбедности УН - где су Русија и Кина намерне да зауставе такав исход због Чеченије, Тајвана и Тибета - као и без Београда (како МКГ предлаже), сигурно ће задати још један тежак ударац међународном праву и светском систему, створити озбиљне негативне преседане и погоршати међународне односе.

(5) *Бомбардовање за независност и моноетничност.* Утемељена на искуству од 1999, независност Косова веома личи на пре или касније моноетничко, албанско Косово. То ће бити друга албанска држава у Европи. Као таква, она би потпуно поткопала аргументе оних који су помагали бомбардовање 1999, у име "мултиетничности" у покрајини. Бомбардовање 1999. ће се историјски сматрати као бомбашка кампања за независност Косова која је светлосним годинама удаљена од прокламованих циљева "хуманитарне интервенције".

(6) *Помањање неким мањинама да добију независност.* Међународна заједница је прихватила независност за Хрвате и Хрватску који су се одвојили од Југославије, али не и за Србе из Хрватске, стављајући се на страну већине у Хрватској. Тако је косовско-албански аргумент да је тамо било и сувише историјске и савремене репресије да би се могло заједнички живети важио на Косову, али не и у Хрватској, где је историјска репресија над Србима много гора јер је 250.000 легитимних хрватских грађана Срба етнички очишћено 1995. и они више нису могли, да се врате, осим малих изузетака, својим домовима.

5. Арġументи за брзу и ѿошћуну независности нису уверљиви.

Док Међународна кризна група, и друге проалбанске групе тврде да је независност Косова средство или потреба да би се избегао други "март 2004" и општи хаос, противаргумент би био овај: зар не би грађење потпуне независности Косова било награда за године политике етнонационализма и етничког чишћења од стране албанских екстремиста? Зар то не би значило награђивање насиља ОВК и кажњавање највећег ненасилног покрета у бившој Југославији - косовских Албанаца пре него што је ОВК постала доминантна снага? Зар то не би значило награђивање две агресије које су првенствено биле подстакнуте факторима са Косова, наиме онима на југу Србије и онима у осмомесечном рату у Македонији?

Кад хашки оптуженик за ратне злочине и сада бивши премијер Косова Рамуш Харадинај обећа да ће "на независном Косову српска ситуација бити боља", да ли је он једноставно упутио упозоравајућу поруку: дајте нам независност или ће Срби наставити да се суочавају са насиљем, застрашивањем и животом у гету? Албански политичари не би требало да буду награђени за овакве ставове. Сви механизми који су потребни већинском албанском вођству да би заштитило мањине већ данас постоје. Косовским Албанцима не треба пуна независност да би почели с поштовањем људског достојанства и људских права.

Да ли би независност Косова била имплицитна награда за његово осиромашено становништво или пак, за моћне криминалне групе којима треба политичка подршка да би контролисале проституцију, оружје, дрогу, трговину људима? По процени УН, са стопом незапослености од 60-70%, чак 90% у неким областима, са енергетском кризом, економском зависношћу и стагнацијом, са готово никаквом сигурношћу за мањине, које није било са 17.000 НАТО војника - шта се може замислити као стварни приоритет за косовско становништво, изнад елитистичке мантре да ће све бити решено оног дана кад настане независна држава Косово?

Да ли би независно Косово значило истински дугорочно и праведно решење, или само једну излазну стратегију за међународну заједницу која изгледа да се боји албанских екстремиста и насиља? Да ли би то вредело тако мало да би било само

рецепт за ново насиље за генерацију или две унапред, које би избило разочарењем независношћу на албанској страни и траумама и понижењем на српској (и других мањина)? Не кажемо да ће то дословно бити случај, ми кажемо да тренутна и потпуна независност није ни издалека неспорна као што би неки желели да верујемо. Ми кажемо да то не може да буде средство да би се постигли они квалитети које је већ било могуће остварити за шест година под заштитом и другим изузетно повољним условима.

Ако неко не може да замисли Албанце како раде у мултиетничким јавним институцијама са својим колегама из централне Србије и Црне Горе, како би ови исти Албанци могли да раде заједно са Србима на мултиетничком Косову? Како би ти Албанци могли да у будућности раде са другим европским колегама? Погледајмо Босну и Херцеговину где Срби, Муслимани и Хрвати раде заједно у полицији, царини и амбасадама у иностранству. Вероватно да они то не воле, али их је међународна заједница натерала да раде заједно и не постоји разлог зашто они то исто не би урадили са косовским Албанцима у Србији и Црној Гори.

Ако косовски Албанци нису спремни да разговарају о компромису већ само инсистирају на пуној независности ("условној" или не) где је онда преговарачки процес? О чему ће Београд и Приштина преговарати? Коју врсту осећања, толеранције и обећања би то имало за будућност региона?

Да ли су косовски Албанци спремни на дијалог о битним питањима од људског интереса или само о статусу и границама? И која би средства УН и други међународни фактори имали или већ припремили да примене ако лидери косовских Албанаца објаве да је потпуна независност "једино решење"? У тренутку док ово пишемо, нема ниједног албанског политичара на Косову који би могао да каже да модели, који би садржали мање од пуне независности, заслужују да се о њима расправља.

Ако елита косовских Албанаца није спремна да дели суверенитет са Београдом, како би онда могла да једног дана дели суверенитет у Европској заједници? Зашто им је потребан пуни суверенитет, ако ће морати да га деле за коју годину? Да ли су они спремни на поделу суверенитета и мултилатерализам, или је њихова наводна жеља да се придруже ЕУ само конвенционална реторика?

Многи медији и проалбански лобисти обично преносе слику о београдским лидерима као тврдоглавим и нефлексибилним људима који одуговлаче решење косовског питања. Чињеница је, међутим, да су лидери у Београду јасно и јавно признали да Косово не треба да се врати на ситуацију пре 1999. и да би решење требало да буде између високе аутономије и независности. Крајем марта 2005, председник Владе, Мирољуб Лабус представио је поделу Косова на два ентитета и додао да би "у том случају могла да постоји пуна комуникација Србије са српским ентитетом". Годинама је бивши председник и писац Добрица Ћосић - често именован као патриот и националиста од стране Запада - заступао такву поделу.

Укратко, Албанци - добитници у рату - монотono понављају исту ствар деценијама, док српска страна - губитници у рату - мењају ставове и погледе у сагласности са променама на лицу места.

Проалбански лобисти, као Ричард Холбрук и други, првенствено амерички политичари и лобисти, често користе аргумент о Србији, као "традиционалном руском савезнику", тражећи да се Запад стави на страну српских противника. Ова "метафора Русије" мора да се одбаци. Србија заиста поштује Русију у односу на историјске, религијске и словенске везе, али Србија је далеко од Русије и кажњавање Србије не значи кажњавање Русије.

Коначно, покушаји да се призна независност Косова са муслиманском већином да би се успоставила равнотежа са агресивном политиком према исламском свету на Средњем истоку, требало би да се одбаце, без обзира колико она изгледа ла прикладна геостратешким аналитичарима у Вашингтону.

Напомена:

наставак у следећем броју часописа "Национални интерес".